

נושא הגיליון

'כוונה בברכת אבות'

ועבדתם את ד' אלקיכם

תקציר: סדרת המאמרים בנושא 'הלכות תפילה'; בגיליון הקודם (מספר 437) התאבירו הלכות כוונה בתפילה, גדר חובת הכוונה, האם מעקבת, מה צריך לכוין, ומה נאסר משום שמבטל את הכוונה. בגיליון הנוכחי (מספר 438) יתבאר באלו מקומות בתפילה הכוונה מעקבת, והאם באופן שלא כיון בהם צריך לחזור ולהתפלל.

1. חיוב כוונה בברכת 'אבות'

בבלי וירושלמי: מבוואר בגמ' (ברכות דף לז:): המתפלל צריך שיכוין את לבו בכולו, ואם אינו יכול לכוין בכולו יכוין את לבו באחת, אמר רבי חייה אמר רב ספרא משום חד דבי רבי, באבות.

דבר העורך

יהיו לרצון אמרי פי

עבודת הלב: דבר נפלא כתב בספר **צידה לדרך** (מאמר א בהקדמה אות ח - ט) הובא **באליה רבה** (סימן ה אות א), ו**בפרי מגדים** (אשל אברהם סימן ה אות ב) שכל הגדון **בגמ'** (ברכות דף ג:) לגבי 'מצות אין צריכות כוונה', שייך רק במצוות של עשייה, כמו סוכה וכדומה, אבל מצות תפילה שעיקרה בלב, ודאי צריכה כוונה.

ולכן אומרים בסוף התפילה יהיו לרצון 'אמרי פי' והגיון ליבי', כנגד הפה והלב, ואם הפה מצפצף כעוף בלי כוונה, והלב חושב מחשבות און, הריהו בושה לומר כך ליוצרו.

ומרומז הדבר **בתהלים** (פרק פד פסוק ג-ד) נִכְסְפָה נַגְם פְּלִתָה נְפִשִׁי לַחְצוֹת ד'. ובפסוק שאחריו גַּם צְפוֹר מְצָאָה בֵּית, ונסמכו שני הפסוקים למדונו, שאם מתפלל ואינו מכוין, הרי הוא כצפור המצפצף.

בברכת התורה
עקיבא יוסף לוי

שלא תמוש התורה מפינו

הודיעה שמחות לכל עמלי התורה
ונתן להודיע כי בעז'ה יתקיים שיעור נחוץ מאד
הניסוק בסוגיות הנוגעות למעשה

בעינין

מצוות תלמוד תורה

הלכותיה פרטיה

ודקדוקיה להלכה ולמעשה

קודם שיתקיים
השיעור יתקיימו
המצוות הבאות
במסגרת השיעור
הזה

מפי הג' אברהם ישעיהו שפירא שליט"א

מחבר ספר מנחת איש ורב ביהמ"ג נבחרת הודעה ב"ב

פרט מצוות תלמוד תורה - הודיעתם ותרביבו בדיעבד למעשה | דבר החובה הנשגחה על כל איש ישראל בדיעת התורה | והאם הנצווה מרחיבת ללמוד בעין וחקק, וכיצד אפשר לשלב לימוד בקיאות וחקק | פן סוד מלבד - כיצד להיעלם נאסר שבת התורה | אין לומדים לאמקם שנתעמא אלא בא דולתא | הדין להודיע במתנה ולדעת את כולה כאשר ארובה נאריך מיתה | ועד גורדי הלכות בדיעת התורה | השיעור יתקיים א"י ביום חמישי פרשת בהר ט"ו אייר תשפ"ד | בין השעות 2:00 - 3:00 בצדריים | בבית המדרש פינסק קרליון רחוב חסדי קרליון | ששנת בית ישראל ירושלים

שמעו ותחי נפשכם

מנוח שיעורים במלגים בהלכה הממונים ללכת ליבם על תוכני התורה
אם אין מנוח אין תורה, קולות המוקינים מברות וזה מוקינים על חסדי התורה שכלם
ויחיו בשמחה ויחיו בתפארת המוקינים, דבר ישרי מלגה אלא כגב-גב-גב

עוד מצינו **בגמ'** (ברכות דף ל:): לעולם ימוד אדם את עצמו אם יכול לכון את לבו יתפלל ואם לאו אל יתפלל. ומבארים **התוס'** (לד: ד"ה יכוין לבו) **והרא"ש ורבינו יונה** (דף כד: ד"ה גמ') שהכוונה לברכת 'אבות'.

מכח דין זה מבואר **בגמ'** (ברכות דף ל:): רבי חייא בר אבא צלי והדר צלי, והגמ' שואלת אם משום שלא כיוון דעתו, והאמר רבי אלעזר, לעולם ימוד אדם את עצמו, אם יכול לכון את לבו יתפלל, ואם לאו אל יתפלל, אלא שלא הזכיר "עלה ויבוא" בראש חודש. מכאן מדייק **הרא"ש** (פרק ד סימן כא), שאם לא כיון לכל הפחות בברכת אבות, צריך לחזור ולהתפלל.

שיטה אחרת מבוארת ב**ירושלמי** (מסכת ברכות פרק ב הלכה ד) אמר ר' ירמיה אמר ר' אלעזר התפלל ולא כיון לבו, אם יודע שהוא חוזר ומכוין את לבו יתפלל, ואם לאו אל יתפלל.

וכתב **בשיבולי הלקט** (ענין תפילה סימן יז) בשם **הר"ר יעקב מגוריציבורק נר"ו**, שגם המתפלל ולא כיון יצא, למאן דאמר תפילות כנגד תמידים תקנום, וכמבואר בריש מסכת זבחים, בדין זבח שנזבח שלא לשמו כשר, אלא שלא עלה לבעלים לשם חובה, אבל אם זנבח בסתמא בלי כונה שלא לשמו, יצא ועלה לבעלים לשם חובה. וכן כשלא כיון בתפילה, הוה ליה כסתמא ויצא ידי חובה.

להלכה: נפסק **ברמב"ם** (הלכות תפילה ונשיאת כפים פרק י הלכה א) מי שהתפלל ולא כיון את לבו, יחזור ויתפלל בכוונה, ואם כיון את לבו בברכה ראשונה, שוב אינו צריך.

וכן נפסק **בשו"ע** (סימן קא סעיף א) המתפלל צריך שיכוין בכל הברכות, ואם אינו יכול לכון בכלום, לפחות כיון באבות; ואם לא כיון באבות, אף על פי שכוין בכל השאר, יחזור ויתפלל, וכתב **הרמ"א** שכוים לא חוזרים בשביל חסרון כונה, כי קרוב לוודאי שגם בחזרה לא כיון. ומוסיף **המשנ"ב** (ס"ק א) שירגיל אדם עצמו לכיון, לפחות בחתימה של כל ברכה.

החזק דברים בידו: מבואר **בשו"ע** (סימן צו סעיף א) שאסור לאחוז בידו בשעת התפילה בדריש המבטלים כוונתו, כגון שמחזיק תפילין וכתבי הקודש וקערה מלאה וסכין ומעית וככר, וחושש שיפלו ומתבטל כוונתו. וכתב **המשנ"ב** (ס"ק ב) שבדיעבד אם החזיק בתפילה, לא צריך לחזור ולהתפלל, אלא אם כן יודע שממתם לא כיון באבות. ומוסיף **בשער הציון** (ס"ק ב) שבאופן כזה גם בזמננו צריך לחזור, כי קעת שלא יאחזם מסתמא כן כיון.

מה מיוחד באבות': טעם עדיפות הכוונה בברכת אבות, פירש **האבודרהם** (דיני שמונה עשרה) לפי שהיא חשובה יותר משאר ברכות, שיש בה גדולת השם, וזכות ראשונים, וגאולת אחרונים. ועוד שאם כיון בברכה זו, יתרגל לכון גם בהמשך התפילה. **והכלבו** (סימן יא) כתב, לפי שיש באבות מ"ב תיבות כנגד שם שם מ"ב.

טעם נוסף מבואר ב**מהרש"א** (חידושי אגדות ברכות דף לד:): כי ברכת אבות מתחילה ומסיימת ב'ברוך', ויש בה כמה שמות של הקב"ה, אלוקינו ואלוקי אבותינו אלוקי וכו', וגם סמוכה לגאולה.

טעם נפלא כתב **בכף החיים** (ס"ק ב) שרוב כוונת התפילה היא בברכת אבות, כמבואר **בשער הכוונות ובסידור הרש"ש ז"ל**.

2. יש מחייבים בברכת 'מודים'

כוונה באבות ובמודים: כתב **בבית יוסף** (סימן קא)

שלדעת **הסמ"ק** (סימן יא) אם לא יכול לכון בכל תפילת שמונה עשרה, יכוין לפחות באבות ובמודים, ואם אינו יכול לכון בשניהם, יכוין לפחות באבות. ותמה עליו הבית יוסף מנין שברכת מודים עדיפה משאר ברכות.

גירסה אחרת בגמ': **באליה רבה** (ס"ק א) מתרץ על פי **האגודה** (סוף פרק אין עומדין סימן קט) שכך היתה הגירסה לפניהם בגמ' יכוין לבו באחת מהן, חד אמר באבות וחד אמור בהודאה. ולפי זה מובן הסמ"ק, שלכתחילה חשש לשתי השיטות לכון באבות ובמודים, ובדיעבד סובר שהעיקר כמאן דאמר ב'אבות', שמספיק לכון ב'אבות' בלבד. **וסן הכלבו** (שם) **והמהרי"ל** (תפלה אות ב) פסקו כסמ"ק. **והספר חסידים** (סימן קנח) כתב כיכוין באבות או בהודאה.

שבח תחילה וסוף: באופן אחר מבאר **הפרישה** (ס"ק ג), שיש סמך לדין של הסמ"ק, מכך שתיקנו כריעה באבות ובמודים, וראים שיש לשתי הברכות חשיבות מיוחדת. ביתר ביאור כתב **הב"ח** (ס"ק ד) שברכת אבות היא תחילת שלש ראשונות, שמסדר שבחיו מקודם שישאל צרכיו, ומודים היא תחילת שלש אחרונות, לאחר שקיבל פרס מרוב משבחו והולך לו, ולכן תקנו לכרוע באבות ובמודים תחילה וסוף. ולכתחילה כמו שצריך לכון באבות, כך צריך לכון במודים, ששניהם ברכות השבח, ורק בדיעבד מספיק כוונה בברכת אבות לבד.

ותמה האליה רבה, שמודים היא ברכה שניה של ג' אחרונות, ויישב שמודים היא תחילת ברכת שבח, כי ברכת רצה היא מעין בקשת צרכיו, ועוד שכורעין במודים כדי להכניע על ידיו הודאה, ולכן צריך כוונה במודים, ומכל מקום מניח בתימה הלשון 'תחילת ג' אחרונים'.

להלכה: **השו"ע** (סימן קא סעיף א) לא פסק את דעת הסמ"ק, והזכיר רק ברכת אבות ולא הזכיר ברכת מודים (ופירש האליה רבה, טעם הדבר שהשו"ע לא פוסק את הסמ"ק, הוא מחמת התמיהה שהעלה בספרו בית יוסף, מה המקור שברכת מודים עדיפה משאר ברכות). **והמשנ"ב** (ס"ק ג) כתב דיש פוסקים שגם מודים דינו כאבות לכתחילה. וחייה **הקהילות יעקב** (ברכות סימן כז) שאמנם ברכת מודים אינה מעכבת, אבל מכל מקום אם לא כיון באבות, שיכוין לכל הפחות במודים כדי להרויח את השיטות שמספיק כוונה במודים.

ובכף החיים (להג"ר יעקב חיים סופר, סימן קא ס"ק ג) מבאיר להלכה את דברי האליה רבה, שצריך לכון גם במודים. והוסיף מה שכתב **האדמת יהודה** (דף יט). הביאו **רבי חיים פלאגי** (בספרו כף החיים, סימן טו אות טז), שעל ידי כוונתו בברכת מודים, ניצול שלא יהיה שדרו נחש, (עיין באבא קמא דף יט, ו) **והמודים** בגימטריה מאה, דמתקן הב' גנו"ך.

למנהג בני ספרד שנוהגים כשיטת השו"ע, כתב **בשו"ת יביע אומר** (חלק ג אורח חיים סימן ח), התפלל ולא כיון בברכה ראשונה, רשאי לחזור ולהתפלל בתורת נדבה, ויתאמץ לכון בכל לבו. ויכול לעשות תנאי, אם חייב לחזור ולהתפלל כדעת השו"ע, התפילה תהיה לשם חובה, ואם אינו חייב לחזור ולהתפלל כדעת הרמ"א, התפילה תהיה לשם נדבה. וכל זה באדם שתמיד מכוין בתפילתו ובמקרה לא כיון מחמת טרדה מסוימת וכעת חלפה לה הטידה, אבל אם תמיד אין דרכו לכון, או שלא בטוח שחלפה לה הטידה, לא יחזור ויתפלל, כי קרוב לוודאי ששוב לא יכוין.

(הליכות השלמה פרק ח דבר הלכה ט, עדות השואל לרבי הילכתא), והג"ח **קנייבסקי זצ"ל** (נקיות וכבוד בתפילה תשובה רח), שאם כוון במילים הראשונות של ברכת אבות, ובחתימה של הברכה - יצא, כי בדיעבד מספיק במילים הללו לאשווי ברכה.

כל הברכה: מאידך בספר **נחלת אליהו** (להגר"א דושניצר, עמוד טז) מצדד בשם **המפץ חיים**, וכן נקטו הג"ח **יעקב קמיניצקי זצ"ל** (אמת ליעקב) והגר"י **קנייבסקי זצ"ל** (ארחות רבינו חלק א עמוד קיב), שהכוונה באבות מעקבת בכל הברכה.

מחשבות זרות: הביאור הלכה (ד"ה המתפלל) מדייק מלשון **הרשב"א** (ברכות, הובא בבית יוסף סימן סג) שבברכת אבות צריך להיזהר מאד לכתחילה שלא לחשוב באמצע הברכה על דברים אחרים, אפילו כאשר חושב רק בין המילים, ואילו בשעת אמירת תלוות הברכה מכיון כהלכה, ומסתפק הביאור הלכה האם בדיעבד יצא, ומסיים שעכ"פ לכתחילה צריך ליזהר בזה מאוד.

ותמה עליו הגר"ח **קנייבסקי זצ"ל** (קונטרס הזכרונות סימן ז תה זכרונות הערה 25), שמהרשב"א רק משמע שאם חשב על דברים אחרים במקום לכיון לא יצא, אבל אם חשב מחשבה אחרת כאשר שהה בינתיים אינו מעכב.

5. הרהור כדיבור

להרהר את הכוונה: מפורסם בשם **החזון איש** (ארחות רבינו עמוד קיב, שיח השדה חלק ג ברכות דף יג: קונטרס הזכרונות סימן ז אות ט) שאם סיים ברכה ראשונה ולא כיון בה, ועדיין לא התחיל אתה גיבור, יכול להרהר בלב את כוונת ברכת אבות, ויוצא ידי חובה, כי כך הדרך לומר את המילים ואחר כך לחשוב ולהתבונן בפירוש המילים שאמר.

וחידשו הגר"ח **קרליץ זצ"ל** (חוט שני נושאים שונים הלכות תפילה עמוד קצב), והגר"ח **קנייבסקי זצ"ל** (קונטרס הזכרונות סימן ז הן זכרונות הערה 23), שאפילו אם עומד עדיין באמצע ברכת אבות ונזכר שלא כיון לא התחיל, לא המחיל, לא יחזור על המילים שכבר אמר, אלא יש לסמוך על החזו"א ולכוין את פירושם במקום שעומד שם כל זמן שעוסק עדיין באבות. והוסף בחוט שני, שאם הוא אדם שיש לו נערווען על הסיף, לא יחזור כלל.

ומדגיש הגר"ח קנייבסקי, שאם בתחילת הברכה לא כיוון ואח"כ כיוון, יהרהר גם את מה שכוין, עד שיגיע למקום בו עומד כדי שיהיה רצף על הסדר, ולא מספיק שיכוין רק את החצי הראשון שלא כיון. ואפילו אם עבר יותר מכדי דיבור, כל זמן שלא התחיל את הברכה הבאה, יכול לצאת בהרהור.

מאידך הגר"ח **אויערבאך זצ"ל** (הליכות שלמה פרק ח דבר הלכה אות ט) כתב על פי מה שאומרים בשם החזו"א שאפילו בהמשך התפילה, יהרהר מברכת אבות עד מקום שעומד שם, שהרי ממילא לא חוזרים, ולמעשה לא עושים את העצה של הביאור הלכה להמתין לחזרת השי"ץ, ולכן יתקן מה שאפשר. והוסיף שגם ישתדל לכיוון במודים, כי כל מה שאפשר לתקן ראוי לעשות. והעיר המגיה (ארחות הלכה 41) שלא מצאנו בשם החזו"א שמועיל הרהור רק בעומד בשלף ברכת אבות, אבל השואל אמר לפני הגרשז"א גם על העומד בברכה אחרת, והסכים לכך הגרשז"א מהטעם האמור.

3. קושית הביאור הלכה

לא כיון באבות: הובא לעיל מה שכתב הרמ"א (סימן קא סעיף א) שבזמננו אפילו אם לא כיון, לא יחזור בשביל קא סעיף כונה, כי קרוב שגם כשיחזור לא יכוין. והמושי"ב (ס"ק ד) מביא את דברי החיי אדם כיון דמצד הדין צריך לחזור ולהתפלל, אם לא אמר עדיין את השם בסיום הברכה, יחזור ולאוקי אברהם.

ותמה הביאור הלכה (ד"ה והאינדא) שאף למה שכתב הרמ"א שאין כיון חוזרים ומתפללים שמו גם בפעם השניה לא יכוין, אולם מכל מקום כאשר הוא עדיין באמצע התפילה, סיים ברכה ראשונה ועומד באתה גיבור, ונזכר שלא כיון באבות, כיון שמצד הדין לא יצא, מה מתיר לו להמשיך ולהתפלל? ומדגיש הביאור הלכה, שבחיי אדם (כלל כד דין ב) משמע שאינו חוזר, אפילו כשהוא עומד בברכת אתה גיבור, ונזכר שלא כיון באבות.

ומסיק הביאור הלכה עצה אחרת, שיעמוד ולא יאמר עוד, וימתין לחזן שיגיע לברכת אבות, ויצא ממנו, וכשיגיע השי"ץ לברכת אתה גיבור יתחיל בעצמו, שאמנם הכלל בתפילה שאינו מוציא אלא את מי שאינו בקי, אבל באבות יכול לצאת מהשי"ץ כיון שאינו יכול לברך בעצמו.

כלומר, שלפי הבנת הביאור הלכה, מי שלא כיון באבות אין זה תפילה כלל, ובעיקרון היה צריך להפסיק את תפילתו.

נחשב תפילה: בכדי ליישב את מנהג העולם, שממשיכים בתפילה כאשר נזכר באמצע התפילה שלא כיון בברכת אבות, ביארו הרבה מגדולי האחרונים, **קהילות יעקב** (ברכות סימן כז), והאר"י **צבי** (סימן כב), והגר"ש **אלישיב זצ"ל** (שיעורי הגר"ש ברכות דף לד: הערות ברכות דף לד:) **והליכות שלמה** (פרק ח דבר הלכה יא), בנוסחאות דומות; ויסוד וליבן שוה, שגם כאשר לא כיון באבות נחשב מעשה תפילה, ואינו בגדר ברכה לבטלה, אלא שאינו בדרגת תפילה נעלית. ובלשון הרא"ש לא כתוב שלא נחשב תפילה, אלא שצריך לחזור ולהתפלל, ולכן בזמננו שאין חוזר ומתפלל רשאי להמשיך בתפילתו. שאם לא כיון, איך מותר להתחיל ולהתפלל הרי מסתמא לא יכוין, ותמוה לומר שרוב התפילות הם ברכות לבטלה.

והביא האר"י צבי דוגמה לדבר **מהאגלי טל** (בהקדמה), שגם למאן דאמר מצוות צריכות כוונה, מכל מקום גם בלי כוונה נחשב מעשה מצוה, ולכן אם אי אפשר לו לעשות מצוה ככוונה, יעשה לכל הפחות מצוה בלי כוונה כי שם מצוה עליו.

והוכיח הקהילות יעקב כדבריו ממה שכתב **המבי"ט** (בית אלקים למבי"ט שער התפילה פרק ג, אגרת דרך ד' מהמבי"ט), שיש גם מצוה בתפילה על ידי קריאת התיבות, אפילו בלי כוונה.

והוסיף הגר"ש אלישיב, שהעצה של הביאור הלכה, אינה מושלמת, שהרי קרוב לוודאי שגם השי"ץ לא יכוין בתפילתו ולא יועיל מה ששומע מן השי"ץ. ובהכרח שגם תפילה בלא כוונה נחשבת תפילה. ולפי זה הורה (יבקשו מפייה חלק ד שער את ה) שגם אם ניכר שהשי"ץ לא כיון באבות, אפשר לענות אותו אמן, כי ברכתיו אינם ממש לבטלה, אלא רק כמו שברכותיו לבטלה'.

4. דיני ברכת אבות

יעקב הברכה: חידשו הגר"ב **צאבא שאול זצ"ל** (אור לציון חלק ב פרק ז אות יב בהערה) והגר"ש **זאבא שאול זצ"ל**

סיכום הגיליון:

דינים העולים

- א. **ברכת אבות:** לכתחילה צריך לכיין בכל ברכות שמונה עשרה, ולכל הפחות אבות. בדיעבד הכוונה בברכת אבות מעכבת וחוזר ומתפלל. ונחלקו הפוסקים האם מספיק כוונת המילים בתחילה ובסוף, או שמעכב כוונת כל ברכת אבות. אסור להחזיק בתפילה דברים המבטלים כוונתו, ואם יודע שמחמתם לא כיין אבות, וכשיחזור יכוין, גם בזמננו חוזר.
- ב. **בזמננו:** כתב הרמ"א שבזמננו אפילו לא כיון כלל אין חוזר ומתפלל, כי מסתמא גם כשיחזור לא יכוין, ומכל מקום יתרגל לכיין לפחות בחתימת כל ברכה.
- ג. **ברכת מודים:** יש אומרים שגם בברכת מודים הכוונה מעכבת, וחוששים לכתחילה לכיין אבות ובמודים, והכוונה מצילתו שלא יהפוך שדרו לחשך, ובדיעבד אינו מעכב. ואם לא כיון אבות, שאינו חוזר ומתפלל, לפחות יכוין במודים.
- ד. **הרהורים אסורים:** לביאור הלכה יש לזיזה לא לחשוב מחשבות אחרות בין המילים של ברכת אבות, ויש להסתפק לענין דיעבד, ויש חולקים שאינו מעכב.
- ה. **תיקונים:** לא כיון אבות ועדיין לא סיים את הברכה, לחיי אדם חוזר לאלוקי אברהם, לחזו"א מהרהר בלבו ואינו חוזר. סיים את הברכה, לחיי אדם אינו חוזר וממשיך בתפילתו. לביאור הלכה ימתין וישמע ברכת אבות מהש"ץ. לחזון איש מהרהר בלבו אפילו אחר כדי דיבור.

משיב כהלכה

הפרס השבועי 100 שקל מזומן
הזוכה בפרס גיליון 437 בסך 100 שקל מזומן
האברך החשוב הג"ר מאיר בש שליט"א
ישיבת מיד ירושלים

שאלה: מהי הכוונה הנצרכת והמעכבת בקריאת שמע?

כוונה לשם מצוה, פירוש המילות, קבלת עול מלכות שמים, כוונת השמות. פירוט השיטות באיזה תיבות של קריאת שמע הכוונה מעכבת. מה יעשה אם נזכר שלא כיון - בסיום שמע ישראל, בסוף ואהבת, באמצע והיה אם שמוע, בסוף והיה עם שמוע? מה הדין במסופק אם כיון? והאם מועיל להרהר הכוונה בלבד?

מקורות: גמ' (ברכות דף יג), שו"ע ומשנ"ב וביאור הלכה (סימן ס סעיף ד - ה, סימן סא סעיף יד, סימן סג סעיף ד), הליכות שלמה (פרק ז, ו-1), אור לציון (חלק ב סימן מה, ו), קונטרס הזכרונות (סימן ז אות ט), דעת נוטה (קריאת שמע אות ל).

במדור זה מופיעה שאלה בנושא הגיליון הבא, כל מי ששולח תשובה נכונה יכול לזכות בפרס. בחירת הזוכה על דעת רבני הילכתא ולפי החלטתם הבלעדית. התשובות המובחרות שילבו במידת האפשר בגיליון הקרוב. בכדי להשיב ולהגיש תשובה, מספיק לעיין במראה מקום אחד! נא לשלוח את התשובות עד יום ראשון הקרוב בערב (תשובה שתגיע אחרי יום ראשון תחשב לשבוע הבא). בצירוף פרטי המשיב (שם, טלפון, מקום לימוד), באחת מהאפשרויות הבאות:

1. בקו 'הילכתא' טלפון 02-5377085 שולחה 4
2. בעמדות 'נדרים פלוס' ו'קהילות', קופת 'הילכתא' - 'עומק הפשט'
3. בחדר 'קול הלשון', ישיבת מיד ירושלים, תיבת 'הילכתא'
4. בפקס מספר 1532-6507823
5. במייל 5047867@gmail.com

המדור הוקדש לעילוי נשמת

הר"ר אברהם שלמה בהר"ר ישראל בניציון היימן זצ"ל
נלב"ע ד' אייר תשע"ו ת.נ.צ.ב.ה.

עדכוני הלכה

מפה למסכת גיטין

בשורה טובה לבני הישיבות, הלומדים קעת מסכת גיטין, ולכל עולם התורה. ניתן להשיג במייל מערכת הילכתא את קונטרס מפות הילכתא גבולות ארץ ישראל, שכבר פקיע שמה בעולם התורה, וכעת במהדורה חדשה עם הוספה חשובה חדשה, מפה והסברים על המקומות שהוזכרו בתחילת מסכת גיטין, בביאור שיטות הראשונים, על פי ספרים ודרום ירשה להג"ר בנימין קרלנשטיין שליט"א.

נושא הגיליון הבא:

'כוונה בקריאת שמע'

טלו חלק בזיכוי הרבים העצום, והשתתפו בהוצאות הגיליון הבא

הגיליון נועד לעזור את לב הלומדים, נא לא לסמוך על הדברים הלכה למעשה בלי לעיין במקורות

הגיליון הוקדש לע"נ האשה הצרפנית והחסודה מרת ורדית רשקה פרמד ע"ה בת יבדלחט"א הג"ר יהונתן ישעיה טוביה פרלמן שליט"א מראשי ישיבת אופקים ומח"ס 'טוב ימים' ו'יערת רבש' נזדככה ביסורים קשים ומרים ונלב"ע ז' ניסן תשפ"ד ת.נ.צ.ב.ה.

הילכתא

לדעת לחיות כהלכה

גיליון שבועי עומק הפשט
 שיעורים וימי עיון
 בית הוראה טלפוני
 ביורוי הלכה אקטואליים
 קו מידע הלכתי
 חוברות הדרכה

02-535-0-535 מכון הילכתא

מענה אנושי בית הוראה מערכת הגיליון

קו מידע הלכתי

02-5377-085

5047867@gmail.com לקבלת הגיליון במייל:

פקס: 02-6507823

ניתן להאזין לשיעורים, הודעות, עדכונים, רישום להגרלות, ועוד...